

Vlaamse klimaatconferentie

Aanbevelingen

**Het klimaat aan de orde van de dag:
365 voorstellen voor het Vlaamse klimaatbeleid**

Aanbevelingen uit de Vlaamse klimaatconferentie

18 oktober 2005

Voorwoord

Beste deelnemer aan de Vlaamse klimaatconferentie,

Ter voorbereiding van het Vlaams klimaatbeleidsplan 2006-2012 heb ik het initiatief genomen om een nieuwe werkwijze te volgen bij het uitstippelen van het klimaatbeleid. Daartoe zijn een reeks organisaties, bedrijven, wetenschappers en burgers uitgenodigd om samen en met de overheid intensief te werken en te overleggen.

Dit overleg was erop gericht een breed draagvlak voor de uitvoering van het Vlaamse klimaatbeleid te bekomen. Concreet was de opdracht het zoeken naar mogelijke optimalisaties van bestaande maatregelen en het voorstellen van nieuwe maatregelen die nodig zijn om de Kyoto-doelstelling tegen 2012 te kunnen realiseren. Deze aanpak was en is ook nodig gezien de situatie waarin we ons bevinden op klimaatvlak. Vijf voor twaalf is daarbij nog een eufemisme.

Op 6 juni 2005 heb ik samen met vertegenwoordigers van werkgevers-, werknemers-, milieuorganisaties en lokale besturen een intentieverklaring ondertekend waarbij ieder zich engageerde om binnen het kader van de klimaatconferentie constructief samen te werken. Die dag zijn bijna 300 deelnemers van start gegaan rond 7 thema's: strategie, wetenschap en innovatie, mobiliteit, rationeel energiegebruik in gebouwen, duurzame energie, landbouw en bedrijven. Vertrekkende van de basisnota's, hebben zij zich tot midden september gebogen over mogelijke beleidsopties en technologische keuzes die de Vlaamse samenleving moet maken, niet alleen tegen 2012 maar ook nadien. Daarbij is heel wat initiatief genomen om actief en creatief na te denken, ook over onderwerpen die voordien niet echt bekend waren.

Het feit dat via het kader van de klimaatconferentie heel wat organisaties en mensen zijn samengebracht, heeft zeker bijgedragen tot het uitwisselen van visies en kennis over klimaatgerelateerde onderwerpen. Wat ik daaruit geleerd heb is dat een goede omkadering en ondersteuning van de activiteiten vanuit de overheid daarbij van belang is. Voor het verder zetten van het overleg op een efficiënte en resultaatgerichte wijze, is dit één van de elementen die verdere aandacht vereist.

Uit het gediversifieerde en kleurrijke palet dat naar boven is gekomen, maakten de organisaties die deel uitmaken van SERV en MiNa-Raad in deze aanbevelingennota een geconcentreerde distillatie. Zowel die nota als het geheel van ideeën uit de werkgroepen waar elk van u aan heeft meegewerkt, beschouw ik alvast als mogelijke bouwstenen voor het Vlaams klimaatbeleidsplan dat de weg moet markeren tussen 2006 en 2012 qua klimaatbeleid. Ik zal die dan ook aan de voltallige Vlaamse regering voorleggen.

Ik wens alvast ieder van u te bedanken voor zijn of haar waardevolle expertise waarop ik de voorbije maanden op heb kunnen rekenen!

Kris Peeters

Vlaams Minister van Openbare Werken, Energie
Leefmilieu en Natuur

Leeswijzer

Op 6 juni 2005 startte de Vlaamse klimaatconferentie, een breed en intensief overlegproces voor het Vlaamse klimaatbeleid. In deze nota maken een aantal organisaties een tussentijdse balans op van de resultaten ervan. De conclusies en aanbevelingen werden op 18 oktober 2005 aan Minister Kris Peeters bezorgd als input voor het nieuwe Vlaamse klimaatbeleidsplan 2006-2012.

De nota bevat vijf hoofdstukken. De eerste drie hoofdstukken geven een algemene, feitelijke analyse van achtereenvolgens (1) de achtergrond en doelstellingen van de Vlaamse klimaatconferentie, (2) de resultaten van de klimaatconferentie en (3) de voorstellen uit de werkgroepverslagen. Hoofdstuk 4 vormt de kern van dit document. Het bevat de aanbevelingen en prioriteiten van de organisaties voor het Vlaamse klimaatbeleid. Hoofdstuk 5 tot slot kijkt vooruit naar de verdere werkzaamheden in de context van de klimaatconferentie.

Deze nota wordt onderschreven door de werknemersorganisaties ABVV, ACV, ACLVB, de werkgeversorganisaties Boerenbond, UNIZO en VOKA, de milieu- en natuurverenigingen Bond Beter Leefmilieu en Natuurpunt, de vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de vereniging van Vlaams Provincies (VVP). SERV en MiNa-Raad zorgden voor het secretariaat en de redactie.

Inhoud

1. WAT IS DE VLAAMSE KLIMAATCONFERENTIE?	4
2. WAT HEEFT DE KLIMAATCONFERENTIE OPGELEVERD?	5
3. DE WERKGROEPVERSLAGEN ANDERS BEKEKEN	7
4. WAT ZIJN DE AANBEVELINGEN EN PRIORITEITEN VAN DE ORGANISATIES VOOR HET VLAAMSE KLIMAATBELEIDSPLAN?.....	10
4.1. INLEIDING	10
4.2. STRATEGISCHE AANBEVELINGEN	10
4.3. THEMATISCHE AANBEVELINGEN	13
5. WAT MET HET VERVOLG VAN DE KLIMAATCONFERENTIE?	18
5.1. DE KLIMAATCONFERENTIE ALS PROCES.....	18
5.2. CONCRETE THEMA'S VOOR HET VERVOLGTRAJECT	20

1. Wat is de Vlaamse klimaatconferentie?

Op 6 juni 2005 is de Vlaamse klimaatconferentie van start gegaan: een breed overlegproces dat de weg wil effenen voor het Vlaamse klimaatbeleidsplan 2006-2012 en voor een koolstofarme, duurzame Vlaamse samenleving.

Het motto 'Het klimaat verandert. En u?' geeft aan waarom het klimaatbeleid behoefte heeft aan zo'n breed overlegproces: de overschakeling naar een koolstofarme economie is een maatschappelijk transitieproces dat de actieve inzet van alle maatschappelijke actoren vereist. Alleen door overleg en dialoog kunnen we de gewenste resultaten bereiken.

We staan inderdaad voor een enorme uitdaging. Als we de effecten van de klimaatverandering willen beperken en de risico's verbonden met extreme klimaatverschijnselen willen inperken, moet de temperatuurstijging beperkt blijven tot ongeveer 2°C boven de temperatuur van vóór de industrialisering. Dat vergt verregaande reducties van de emissies van broeikasgassen. Om die uitstoot drastisch te verminderen, moeten we nadenken over een fundamentele wijziging van onze energievoorziening en het energiegebruik, en dus van onze huidige manier van wonen, werken, ondernemen, consumeren, ontspannen en ons verplaatsen. We merken dat het moeilijk is om voldoende vooruitgang te boeken in het klimaatbeleid. Voor zulke ingrijpende langetermijnveranderingen zijn nieuwe vormen van beleid nodig, waarin leiderschap, creativiteit, interactie, samenwerking en draagvlakontwikkeling centraal staan.

Op 6 juni, het startmoment van de klimaatconferentie, hebben Minister Peeters en de organisaties, vertegenwoordigd in SERV en MiNa-Raad, daarom het engagement aangegaan om samen werk te maken van een nieuwe aanpak voor het Vlaamse klimaatbeleid. De Vlaamse klimaatconferentie is het kader waarbinnen die samenwerking tussen de Vlaamse overheid, het maatschappelijke middenveld en andere actoren vorm krijgt.

In de intentieverklaring¹ werden ook de doelstellingen van de klimaatconferentie vastgelegd: enerzijds samen zoeken naar nieuwe maatregelen en naar oplossingen voor knelpunten in het bestaande klimaatbeleid, anderzijds ruimte vrijmaken voor de voortdurende ontwikkeling van een langetermijnbeleidsstrategie. Een stuurgroep² heeft de spelregels vastgelegd: in de klimaatconferentie ligt het accent op de organisatie van interactie en dialoog tussen de talrijke maatschappelijke actoren en experts en de overheid; de deelnemers aan de conferentie worden aangesproken op hun deskundigheid; ze zijn niet gebonden door de standpunten van hun organisatie; de conferentie heeft geen beslissingsbevoegdheid; er komen ijkpunten voor rapportering, evaluatie en bijsturing.

Nu is er zo'n ijkpunt. De eerste fase van de klimaatconferentie werd afgesloten zodat de Vlaamse Regering de eerste resultaten kan meenemen bij de opmaak van het Vlaams klimaatbeleidsplan 2006-2012. Na 6 juni is een groot aantal werkgroepen opgestart, steeds op basis van discussienota's die de Vlaamse administratie of de secretariaten van SERV of MiNa-Raad hebben opgesteld. Aan elke werkgroep werd gevraagd om tegen 15 september 2005 een verslag te maken van de werkzaamheden. Alle basisnota's en werkgroepverslagen kunt u terugvinden op de website van de Vlaamse klimaatconferentie.

In deze nota maken de organisaties die mee de intentieverklaring hebben ondertekend een tussentijdse balans op van de resultaten van de klimaatconferentie. Een voorstel voor het traject na oktober 2005 is eveneens in deze nota opgenomen.

¹ U kunt zowel de intentieverklaring als een meer uitgebreide beschrijving van de aanpak van de klimaatconferentie terugvinden op de website van de klimaatconferentie. <http://lucht.milieuinfo.be/>

² De stuurgroep bestond uit vertegenwoordigers van de ondertekenaars van de intentieverklaring (kabinet Minister Kris Peeters, ABVV, ACV, ACLVB, Boerenbond, UNIZO, VOKA, Bond Beter Leefmilieu, Natuurpunt, VVSG en VVP), van de ambtelijke Task Force klimaatbeleid en van de secretariaten van SERV en MiNa-raad. De stuurgroep is tussen april en september 2005 7 keer samen gekomen.

2. Wat heeft de klimaatconferentie opgeleverd?

Tussen 6 juni en 15 september 2005 is een groot aantal werkgroepen samengekomen om te discussiëren over de thema's die op het startmoment van de klimaatconferentie waren afgesproken. Elk van die werkgroepen heeft een verslag opgesteld³.

Die verslagen leverden een **grote rijkdom aan voorstellen** op, 365 om precies te zijn (zie [kader 1](#)). Het gaat van zeer concrete, direct uitvoerbare maatregelen tot nog verder uit te werken ideeën, van voorstellen met een onmiddellijk effect tot maatregelen voor de langere termijn, van technische ingrepen tot strategische en bestuurlijke maatregelen, van acties die in het Vlaamse milieu- en energiebeleid zelf kunnen worden ondernomen tot maatregelen die andere Vlaamse ministers en beleidsdomeinen en andere beleidsniveaus moeten uitvoeren, en van instrumenten die de overheid zou moeten inzetten tot initiatieven die andere actoren zouden moeten nemen. Zo'n rijkdom aan voorstellen was er zonder de klimaatconferentie niet geweest. Wat ze aan kiloton CO₂-equivalenten opleveren is momenteel niet bekend. De klimaatconferentie had ook niet de ambitie om dat te becijferen.

Kader 1: de Vlaamse klimaatconferentie in cijfers

	gebouwen	energie	mobiliteit	landbouw	bedrijven	innovatie ⁴	strategie	goed bestuur	totaal
Aantal voorgestelde maatregelen en acties	50	74	68	38	52	11	37	35	365
Aantal werkgroepen	4	1 (+3)	7	1 (+4)	3 (+2)	1	3	1	21 (+5)
Aantal werkgroepbijeenkomsten ⁵	8	2 (+5)	14	1 (+7)	4 (+10)	-	6	2	37 (+20)
Aantal deelnemers startmoment	126	66	114	29	52	37	67		298
Aantal deelnemers werkgroepvergaderingen ⁶	97	23	112	21	54	-	122	23	-

De klimaatconferentie heeft daarnaast ook nieuwe, **creatieve ideeën** opgeleverd (voor enkele voorbeelden, zie [kader 2](#)). Een traditionele beleidsvoorbereiding wordt immers dikwijls gekenmerkt door een focus op het doortrekken van bestaande ideeën in de toekomst en het remediëren van bestaande knelpunten, door het zoeken naar oplossingen binnen de bestaande technologische trajecten, binnen het bestaande regelgevende kader en vooropgestelde randvoorwaarden (zoals kosteneffectiviteit) en binnen de bestaande bevoegdheden en bevoegdheidsverdelingen. De interactie tussen een breed palet van deelnemers heeft op sommige terreinen voor een frisse kijk op de zaak gezorgd.

Op de klimaatconferentie is bovendien expliciet ruimte vrijgemaakt voor visievorming en debat over meer **strategische vraagstukken**. Dat werd tot dusver als een belangrijk tekort aangevoeld in het Vlaamse klimaatbeleid. De werkzaamheden rond onderwerpen zoals flexibiliteitsmechanismen, post 2012 en beter bestuur (governance) werden druk bijgewoond. Ze hebben gezorgd voor (vrij) **nieuwe inzichten** en toekomstgerichte beleidsideeën aangereikt. Voor gebouwen bijvoorbeeld is zelfs sprake van een **doorbraak** in het debat.

De klimaatconferentie heeft echter lang niet alle onderwerpen aangesneden en in sommige discussies is er geen consensus bereikt over concrete maatregelen en acties. Dat is ook logisch. Klimaatverandering is een complex beleidsprobleem met nog vele onbekenden en onzekerheden, grote belangen en belangrijke meningsverschillen. Het is bijgevolg niet realistisch te veronderstellen dat er op enkele weken tijd over alles een breed maatschappelijk draagvlak kan worden gecreëerd. Maar zelfs hier heeft de klimaatconferentie een belangrijke meerwaarde gehad. Ze heeft voor een aantal thema's een **dynamiek** gecreëerd om zaken bespreekbaar te maken. Ze heeft het mogelijk gemaakt dat er door de uitwisseling van percepties, kennis en visie meer begrip is ontstaan voor elkaars standpunten. Ze heeft meer dialoog mogelijk gemaakt tussen de overheid, het maatschappelijk middenveld en

³ Alle basisnota's en werkgroepverslagen kunt u terugvinden op de website van de Vlaamse klimaatconferentie.

⁴ De geplande werkgroepvergadering kon niet doorgaan omdat geen geschikte datum kon worden gevonden. Het eindverslag is gebaseerd op de resultaten van het startmoment, een tweetal bijeenkomsten van de voorzitter en trekker van de werkgroep, en een schriftelijke procedure bij de leden van de werkgroep.

⁵ De cijfers tussen haakjes betreffen reeds eerder, los van de klimaatconferentie geplande overlegbijeenkomsten, waarvan de resultaten werden meegenomen door de werkgroep in kwestie.

⁶ Het aantal deelnemers aan de werkgroepvergaderingen kan dubbelstellingen bevatten voor werkgroepen waarin subwerkgroepen actief waren, met name voor die personen die aan de activiteiten van meer dan één subwerkgroep hebben deelgenomen. Om die reden vermelden we ook geen totaalcijfer.

andere actoren, ze heeft samenwerking tussen overheidsdiensten gestimuleerd, ze heeft intern bij maatschappelijke actoren het bewustzijn aangewakkerd. De klimaatconferentie heeft daardoor nieuwe beleidsnetwerken en partnerschappen gecreëerd en heeft bijgedragen tot de opbouw van **capaciteit** en **draagvlak**. Die effecten zijn misschien minder tastbaar, maar kunnen in de toekomst bijzonder waardevol blijken.

Kader 2: Creatieve 'sprekende' voorbeelden

- "Verrekening van energiebesparende premies aan de kassa: Afspraken met de bouwsector en doe-het-zelfzaken om de kosten van de factuur van de klant meteen te doen dalen en daarna de premies terug te vorderen van de netbeheerder. Een directe korting werkt immers veel wervender dan een korting waarvoor nog allerlei administratieve formaliteiten moeten worden vervuld."
- "Benchmarking van het energiegebruik op de factuur: de energiefactuur vermeldt het energiegebruik en situeert het in een groene, oranje of rode zone (gekoppeld aan referentiewaarden): een soort Energy Mass Index. Voor hen die in de rode zone zitten wordt een groen nummer opgericht voor advies."
- "Invoering van een conformiteitsattest voor alle Vlaamse woningen (conformiteit van woning met EPB-eisen, attest controle verwarmingsinstallatie, ...) als onderdeel van de notariële akte van de woning, dat via bonus-malussysteem in aanmerking wordt genomen voor de fiscale aanslag van de woning."
- "Stimulering van warmteopslag: asfaltcollectoren (die combineren warmtevoorziening voor gebouwen met langere levensduur van het wegdek, onder andere door koeling in de zomer en ontdooiing in de winter), boogtopslag en warmtepompen zijn interessante technologieën voor de opslag van restwarmte."
- "Door rijssimulatoren kunnen toekomstige chauffeurs opgeleid worden in het besturen van een vrachtwagen zonder dat brandstof verbruikt moet worden."
- "Invoering van een toerentalbegrenzer. Die is al sinds 1 januari 2005 als gevolg van Europese regelgeving verplicht voor vrachtwagens vanaf 3,5 ton. België heeft die richtlijn nog altijd niet omgezet. Die toerentalbegrenzing kan ook op bestelwagens worden ingevoerd. Verder moet worden gedacht aan promotie van toerentalbegrenzing naar vlooteigenaars: door de hoge brandstofprijzen zijn werkgevers met een park van bedrijfsvoertuigen extra gevoelig voor maatregelen die het verbruik verminderen."
- "Promotie van opleidingen over milieuvriendelijk rijgedrag voor werknemers. De bestaande chauffeurs vormen een erg grote doelgroep, die kan worden bereikt via de (vele) bedrijfswagens in Vlaanderen."
- "Gebruik van telematica om 'stop and go'-verkeer en congestie te vermijden en zo het brandstofverbruik te verminderen. Zo kan het groene licht in knipperstand gebracht worden alvorens op oranje te springen. Er kan een systeem van variabele snelheidsbeperking worden ingevoerd dat is aangepast aan de concrete situatie van het ogenblik. Via verkeerslichtenbeïnvloeding kan men voorrang geven aan het openbaar vervoer. Een betere doorstroming van het verkeer kan ook via infrastructuur worden ondersteund, bijvoorbeeld via bijzonder overrijdbare beddingen, vrije busbanen, vrije aanloopbanen voor kruispunten, adequate inplanting en vormgeving van halten, doordacht aangelegde laad- en loszones, installatie van slagbomen en verdwijnpaaltjes ..."
- "Aankoop per provincie van een *meelfiets* voor het uitvoeren van metingen van het comfort, de snelheid, wachttijden enzovoort op het fietsroutenetwerk. Het verwerken van de gegevens van een aantal metingen kan bruikbare informatie opleveren voor het optimaal (her)inrichten van fietsroutes."
- "Creatie van schaafeffecten door clustering van bedrijven. Dat kan enerzijds door gemeenschappelijke investeringen te stimuleren in bestaande concentraties van glastuinbouwbedrijven (regio Roeselare, Gent, Hoogstraten, Sint-Katelijne-Waver) en anderzijds door de ontwikkeling van nieuwe bedrijvenzones. Die clustering kan zowel binnen de sector glastuinbouw als over de sectoren heen: bijvoorbeeld vergisting van bermmaaisel of andere vormen van plantaardig afval met gebruik van resulterend biogas in een WKK, waarbij de warmte in een glastuinbouwbedrijf kan worden benut; clustering van glastuinbouwbedrijven en varkensbedrijven met bijbehorende mestverwerking zodat het mogelijk is om de restwarmte en eventueel de rookgassen uit de mestvergisting te recupereren voor verwarming en CO₂-bemesting in de serres."
- "Bundeling van de inspanningen op het gebied van communicatie, advisering en steunverlening inzake energiebesparing via specifieke programma's, gericht op processen die in zeer veel verschillende sectoren voorkomen, bijvoorbeeld rond motoren (voor aandrijving van pompen, ventilatoren, aggregaten of compressoren), perslucht; verwarming van hallen, koeling, isolatie ..."

De Vlaamse klimaatconferentie heeft dus heel wat materiaal aangeleverd. Zeker als we rekening houden met de context en de randvoorwaarden waarbinnen ze heeft plaatsgevonden. Het was immers de eerste keer dat er zo'n overlegproces plaatsvond. De beschikbare tijd voor een eerste rapportering was krap door de timing van het nieuwe klimaatbeleidsplan. Er was daardoor weinig tijd om een echte toekomstvisie voor de lange termijn te ontwikkelen. Maatschappelijk-technologische scenarioanalyses ontbraken. Kosten-bateninformatie was beperkt. De ervaring met doelgroepenoverleg was nog gering en sommige actoren waren nog te weinig betrokken. Hiermee is het duidelijk dat het volledige potentieel van wat een initiatief zoals de klimaatconferentie kan betekenen, nog niet volledig kon worden benut. Het proces was ver van ideaal, maar de klimaatconferentie moeten we zien als een **groeiproces**. Dit eerste ijkpunt moeten we dan ook ten volle benutten om te **leren** uit de voorbije ervaringen en **bij te sturen**. In deel 5 wordt daarop verder ingegaan.

3. De werkgroepverslagen anders bekeken

De werkgroepverslagen bevatten 365 voorstellen van maatregelen en acties. Die per thema bespreken is in de context van deze nota onbegonnen werk. Daarom willen we ze hierna 'anders bekijken'. We hebben daarvoor een doorsnede van de voorstellen gemaakt aan de hand van het analyseschema dat de werkgroep governance heeft uitgewerkt (zie [kader 3](#)). Dat maakt het mogelijk om de acties te clusteren rond belangrijke 'horizontale' aspecten van het klimaatbeleid.

Kader 3: Doorsnede van de voorstellen aan de hand van een bestuurlijk analysekader⁷

Aantal voorstellen	+/-	Waarvan	+/-
Agendasetting – informatie- en kennisbasis voor het beleid	11		
Strategievorming - lange termijn visie	58	Strategievorming algemeen – langetermijnvisie - conceptueel	19
		Strategievorming - inhoudelijke vernieuwing	39
Onderbouwing – evaluatie ex ante	36	Onderbouwing algemeen	20
		Regelgevingsproces – reguleringimpactanalyse (RIA)	10
		Data voor onderbouwing en voor evaluatie ex ante	6
Implementatie – uitvoering	123	Implementatie algemeen	42
		(Overheids) personeel	3
		Wegwerken financiële belemmeringen	27
		Communicatie	41
Monitoring – evaluatie ex post	20	Handhaving	10
		Monitoring / Indicatoren	9
		Evaluatieonderzoek	11
Coördinatie – samenwerking	94	Coördinatie algemeen	3
		Samenwerking binnen de Vlaamse overheid	46
		Samenwerking met federale regering/andere gewesten	23
		Samenwerking met EU en hoger	7
Transparantie - consultatie	29		
Kennismanagement - beleidsleren	33	Samenwerking met lokale besturen	15
		Kennismanagement - Kennisopbouw	24
		Netwerken	9

Daaruit blijkt dat de meeste voorstellen aangeven dat we heel wat méér kunnen bereiken door (een betere) **implementatie** van al bestaande maatregelen en ideeën. De meeste voorstellen hebben immers betrekking op de implementatie- en uitvoeringsfase van het klimaatbeleid. Dat betekent dat er heel wat 'rijpe' voorstellen zijn die wellicht weinig discussie vergen en snel resultaat kunnen opleveren. Het betekent ook dat er veel aandacht wordt gevraagd voor de manier waarop klimaatmaatregelen worden ingevoerd in de praktijk en voor het wegwerken van belemmeringen in de uitvoeringsfase. Die laatste blijken vooral te wijten aan een tekort bij de doelgroepen aan informatie (weten), aandacht (willen) en financiële mogelijkheden (kunnen) om klimaatmaatregelen te nemen. Een zwaartepunt in de voorstellen ligt immers bij het wegwerken van de *financiële belemmeringen* en vooral bij meer en betere *communicatie*. Opvallend is dat elke werkgroep maatregelen voorstelt die gericht zijn op een betere communicatie (zie [kader 4](#)).

Kader 4: Enkele voorbeelden van maatregelen inzake communicatie

Werkgroep	Enkele citaten
Gebouwen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "Een nieuwe communicatiecultuur in verband met het energiegebruikgedrag moet leiden tot duidelijke en eenvormige boodschappen. Dat vereist verhoogde interactie binnen delen van bouwpartners, architecten en delen van de overheid. Overheid, sectoren en actoren werken inhoudelijk en financieel samen rond communicatie en checken af. (onder andere door het openstellen van communicatiekanalen voor elkaar)." ▪ "Er zijn regelmatige draaggolfcampagnes nodig om REG trendy te maken. De campagnes moeten een voldoende hoge frequentie hebben (minstens vier campagnegolven per jaar), waarbij tegelijkertijd uitgebreide allianties worden aangegaan met mediapartners om het bereik te verhogen. De campagnes en de basisboodschappen moeten uitgewerkt worden na overleg met de sectoren en de maatschappelijke verenigingen. De sector kan in aansluiting op de overheids campagnes, zijn communicatiekanalen en communicatiecampagnes hierop afstemmen (win-win)."
Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "In de toekomst zal nog intensiever gebruik moeten worden gemaakt van de nieuwste marketinginzichten en -technieken om de bevolking ervan te overtuigen dat de middellangetermijndoelstellingen inzake klimaatbeleid op korte termijn een rationeler autogebruik, een duurzamer verplaatsingsgedrag en dus een modale verschuiving naar het openbaar vervoer noodzakelijk maken én dat het openbaar vervoer daartoe de nodige kwaliteitsgaranties wil en kan bieden." ▪ "De Vlaamse overheid kan nog meer en effectiever dan nu het voortouw nemen in het promoten van rationeler autogebruik en

⁷ De som van de maatregelen in deze tabel is groter dan 365 omdat sommige voorstellen in meer dan één categorie werden ondergebracht. Een fiscale maatregel bijvoorbeeld kan bedoeld zijn om financiële belemmeringen weg te werken, maar vergt samenwerking met de federale regering om die in te voeren.

	alternatieven als carpooling en autodelen, zowel bij het grote publiek als bij lokale overheden, werkgevers- en werknemersorganisaties, bedrijven, schoolgemeenschappen ... Dat kan niet alleen via gerichte campagnes, maar bijvoorbeeld ook via het realiseren van een voorbeeldfunctie op dit terrein."
Energie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "Het klimaatbeleid moet extra aandacht besteden aan het vergroten van het maatschappelijk draagvlak voor hernieuwbare energie bij zowel de bevolking, als op het ambtelijke en het politieke niveau. De Vlaamse overheid moet zich meer bewust worden van de wisselwerking tussen die niveaus inzake draagvlak." ▪ "Er is meer sensibilisering en kennisverspreiding nodig bij zowel het grote publiek, de voorschrijvers, de installateurs als bij de overheden over ondersteuningsmechanismen, REG, warmtepompen, kleinschalige toepassingen van groene warmte enzovoort, onder andere via demonstratieprojecten."
Landbouw	▪ "Verschillende bestaande energiebesparende maatregelen zijn onvoldoende bekend bij de land- en tuinbouwer."; "De landbouwer moet geïnformeerd en technisch en financieel ondersteund worden om energiegewassen te telen en energie te produceren"
Bedrijven	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "Er is behoefte aan een verbetering van de algemene informatieverspreiding en communicatie aan de KMO's, met name via gerichte en direct bruikbare informatie die wordt verspreid via de netwerken waarin KMO's zich bevinden (werken via intermediairen)." ▪ "Het publiek sensibiliseren over hun productgebruik is nuttig, maar niet via massamedia, wel via milieuzorg op het bedrijf, via scholen, via tussenpersonen (architecten, leveranciers ...), enzovoort, met aandacht voor maatschappelijk kwetsbare groepen."
Innovatie	▪ "Ondanks het uitgebreide aanbod aan innovatieve energietechnologieën, de vele ideeën en een ruim pakket aan financieringsinstrumenten, blijkt deze informatie vaak niet de juiste doelgroepen te bereiken."
Strategie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "Communicatie over het flexmexbeleid is van belang, onder andere via het rollend beleidsplan en via overleg." ▪ "Bij de introductie van aangepaste of nieuwe instrumenten in het klimaatbeleid mag het communicatieluk niet vergeten worden."
Goed Bestuur	▪ "De opmaak van een implementatie-, sensibiliserings- en communicatiestrategie voor elke specifieke actie van het klimaatplan is wenselijk".

Een tweede krachtlijn is meer **samenwerking**. Het is opvallend dat opnieuw elke werkgroep expliciet *samenwerking met andere beleidsdomeinen* binnen Vlaanderen heeft gevraagd of maatregelen heeft voorgesteld die dat vereisen⁸. Hetzelfde geldt voor *samenwerking met de federale overheid en de andere gewesten*. Uit de werkgroepverslagen komt duidelijk naar voren dat de federale regering over bevoegdheden beschikt die voor het Vlaamse klimaatbeleid uitermate belangrijk zijn, zoals het productbeleid, het fiscaal beleid, de verkeerswetgeving en delen van het energiebeleid. Ook voor het beleid inzake flexibiliteitsmechanismen en het internationaal beleid (bijvoorbeeld internationale onderhandelingen) werd afstemming tussen het Vlaamse en federale niveau gevraagd. De vraag naar samenwerking met *lokale besturen* komt eveneens veelvuldig aan bod. Zij vormen immers de meest directe schakel tussen overheid en burger. Zij hebben bijgevolg een cruciale rol te vervullen bij de uitvoering van het beleid en het vergroten van het draagvlak bij de bevolking. Uit de werkgroepverslagen blijkt tot slot dat niet alleen tussen overheidsdiensten en –niveaus onderling meer en beter moet worden samengewerkt. Alle werkgroepen stellen voor dat er nauwere contacten tussen overheden en talrijke maatschappelijke actoren zouden ontstaan, via *netwerken* die gericht zijn op *kennisopbouw en kennisverspreiding* (zie kader 5).

Kader 5: Enkele voorbeelden van netwerken

Wergroep	Enkele citaten
Gebouwen	▪ "Verstandhoudingsnetwerken opbouwen tussen de overheid en de bouwsector, tussen delen van de bouwsector, tussen de architect en de bouwheer, tussen grote opdrachthouders en een 'bouwteam'."
Mobiliteit	▪ "De kennisuitwisseling tussen de overheidsactoren die betrokken zijn bij het transportgebeuren en de logistieke sector moet geactiveerd worden. Specifieke initiatieven (seminaries, stage voor overheid) kunnen door Unizo en VOKA worden uitgewerkt."
Energie	▪ "Opstarten van <i>coöperatieve projecten</i> (landbouwers, intercommunales, warmte distributeurs, privébedrijven) voor <i>covergisting</i> van mest en organisch afval in centrale biogasinstallaties. Projecten in Denemarken tonen aan dat dergelijke projecten rendabel kunnen zijn"
Landbouw	▪ "Oprichting van een Kenniscentrum energietechnologie voor de land- en tuinbouwsector."; "Uitbouw van een expertisecentrum voor de bundeling van versnipperde kennis over houtige verse biomassa in Vlaanderen en technische ondersteuning van nieuwe pilotprojecten."

⁸ Naast het klimaat/energiebeleid hebben de volgende onderwerpen de revue gepasseerd: het Vlaamse woonkwaliteit-, huisvestings-, tewerkstellings- en opleidingsbeleid (werkgroep Gebouwen), mobiliteit, infrastructuur, ruimtelijke ordening, onderwijs, milieu (werkgroep Mobiliteit), ruimtelijke ordening, landbouw, leefmilieu, afvalbeleid, vorming, onderwijs, economie, ... (werkgroep Energie), landbouw, afvalbeleid, plattelandontwikkeling, mestbeleid (werkgroep Landbouw), energie, economie, leefmilieu, ... (werkgroep Bedrijven), innovatie, leefmilieu, energie, ... (werkgroep Innovatie), overig milieu- en energiebeleid, ontwikkelingssamenwerking, economisch investeringsbeleid, buitenlands beleid, ... (werkgroep Flexibiliteitsmechanismen), subsidiebeleid en fiscaal beleid (werkgroep Economische instrumenten), 'alle beleidssectoren' (werkgroep Post 2012), beter bestuurlijk beleid, personeelsbeleid, reguleringsmanagement, beleid duurzame ontwikkeling, onderwijs, vorming (werkgroep Goed bestuur).

Bedrijven	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "Verbetering van de kennis en diffusie van energiebesparende technieken en methoden bij KMO's (technische informatie op maat) via (...) peterschapsprojecten, energieclusters op bedrijventerreinen, ..."
Innovatie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "Verbetering van de netwerking. Er moet worden gestreefd naar de uitbouw van een breed netwerk binnen Vlaanderen, dat een natuurlijke voedingsbodemp creëert voor innovatief denken rond en toepassen van energie-efficiëntere systemen en processen en voor het ontwikkelen en introduceren van duurzamere technologieën." ▪ "Verhogen van de interactie tussen de onderzoekswereld en de industrie via een competentiepool duurzame energietechnologieën. Vandaag vormt de te beperkte betrokkenheid van de bedrijven in het energietechnologisch onderzoek vaak een knelpunt. Die betrokkenheid is onontbeerlijk om de onderzoeksresultaten naar de praktijk te kunnen vertalen. De oprichting van een competentiepool duurzame energietechnologieën kan daarin een eerste stap zijn."
Strategie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "Overleg over de inzet van flexmex in Vlaanderen is essentieel: Regelmatig overleg in ruim verband blijft aangewezen, met het oog op informatieverzameling, informatie-uitwisseling, discussie, het geven van feedback, enzovoort."
Goed Bestuur	<ul style="list-style-type: none"> ▪ "De oprichting van een Vlaams netwerk strategische intelligentie tussen overheidsdiensten, stakeholders en academici."

Een derde grote groep voorstellen heeft te maken met strategievorming, en met name met **inhoudelijke vernieuwingen**. Dat betekent dat er in veel werkgroepen een creatieve dialoog mogelijk is geweest. Die heeft heel wat nieuwe ideeën opgeleverd (zie hierboven, [kader 2](#)), al zijn die niet noodzakelijk allemaal even sterk uitgewerkt. Daarnaast zijn er ook veel voorstellen gericht op een **bijsturing van het bestaande beleid**. In de werkgroepverslagen komen dikwijls dezelfde knelpunten in het bestaande beleid terug: de rechtsonzekerheid door de veelvuldige wijzigingen van de regelgeving, vooral voor de bevordering van hernieuwbare energie, het systeem van groenestroomcertificaten, de complexe en soms tegenstrijdige regels inzake teelt en gebruik van biomassa als energiebron, de modaliteiten van de (deels nog uit te werken) EPB-regeling en het energieprestatiecertificaat, de slecht gecoördineerde en te lage financiële steunregelingen, en de wijze waarop de openbare dienstverplichtingen van de netbeheerders worden gehanteerd.

Er zijn tot slot relatief minder voorstellen over aspecten die veeleer **beleidsmatig** zijn, zoals visievorming voor de lange termijn, uitbreiding van de informatie- en kennisbasis voor het klimaatbeleid, versterking van de transparantie van het klimaatbeleid, verbetering van het regelgevingsproces en monitoring van het beleid. Dat is ook logisch. De werkgroepen kregen immers als expliciete opdracht om tijdens deze eerste fase van de klimaatconferentie de klemtoon te leggen op zo concreet mogelijke maatregelen en acties. Daardoor is er in de meeste werkgroepen minder beleidsmatig nagedacht. Dat betekent evenwel niet dat we aan die voorstellen een lager gewicht moeten geven. Het is immers opvallend dat vrijwel elke werkgroep toch ook zulke maatregelen heeft voorgesteld. Samen vertegenwoordigen ze dus een aanzienlijk aantal. Het is bovendien door het ijkmoment dat er nu is, dat we kunnen terugblikken op de voorstellen en beter hiaten kunnen ontdekken en prioriteiten kunnen leggen.

Het is met dat oogmerk dat de organisaties die de intentieverklaring hebben ondertekend, hieronder hun aanbevelingen en prioriteiten formuleren.

4. Wat zijn de aanbevelingen en prioriteiten van de organisaties voor het Vlaamse klimaatbeleidsplan?

4.1. Inleiding

De organisaties benadrukken de grote rijkdom aan ideeën in de verslagen van de werkgroepen. We zijn ervan overtuigd dat die informatie zeer nuttig zal zijn bij de voorbereiding van het Vlaamse klimaatbeleidsplan 2006-2012. Het is evenwel duidelijk dat er grote verschillen zijn in de voorstellen van de werkgroepen. Er zijn maatregelen die 'rijp' zijn voor implementatie (vaak zijn dat maatregelen die verder bouwen op het bestaande beleid) en maatregelen die veel minder uitgeklaard zijn. Er zijn maatregelen waarover een brede consensus bestaat en maatregelen waarover er nog veel uiteenlopende visies bestaan. Er zijn technische maatregelen die gericht zijn op het realiseren van emissiereducties en maatregelen die veeleer strategische aanbevelingen geven over de manier waarop het beleid gevoerd moet worden, enzovoort.

Om de selectie te vergemakkelijken, formuleren de organisaties die de intentieverklaring hebben ondertekend hieronder hun aanbevelingen en prioriteiten.

Eerst formuleren we een reeks strategische aanbevelingen. Die zijn gebaseerd op de 'horizontale' analyse in de voorgaande hoofdstukken, op de werkgroepverslagen van de meer strategische werkgroepen (post 2012, flexmex, economische instrumenten, goed bestuur, innovatie) en op de strategische voorstellen uit de thematische werkgroepen. Daarna bundelen we in een tweede deel de meer thematische aanbevelingen voor energie, gebouwen, mobiliteit, landbouw en bedrijven.

Een *algemeen uitgangspunt* voor de organisaties daarbij is de noodzaak aan een ambitieus Vlaams klimaatbeleid dat beoogt om op termijn de huidige productie- en consumptiepatronen fundamenteel te veranderen, en dat tegelijkertijd vermijdt dat bedrijven zich omwille van dat beleid uit Vlaanderen zouden verplaatsen naar andere landen en regio's. Het verplaatsen van bedrijfsactiviteiten naar andere regio's helpt de strijd tegen de klimaatverandering immers geen stap vooruit.

4.2. Strategische aanbevelingen

1. Groot potentieel in gebouwen en mobiliteit moet worden benut

De klimaatconferentie heeft een zeer groot aantal 'rijpe' maatregelen opgeleverd voor **gebouwen en mobiliteit** waarover een brede consensus bestaat en die op vrij korte termijn kunnen worden uitgevoerd. Gebouwen en huishoudens zijn bovendien maatschappelijke sectoren waar er een groot potentieel is aan emissiereducties en dat nog te weinig is aangeboord. Dat betekent dat aan maatregelen inzake gebouwen en mobiliteit een grote prioriteit moet worden toegekend (zie hierover meer bij de thematische aanbevelingen).
2. Meer en betere informatie, communicatie en sensibilisering zijn van groot belang

Ook door meer en betere **informatie, communicatie en sensibilisering** valt nog veel winst te halen. Informatie, communicatie en sensibilisering zijn uitermate belangrijk om een draagvlak voor een ambitieus klimaatbeleid te creëren en te behouden, en om doelgroepen te informeren over de maatregelen die ze kunnen of moeten nemen. Het is een absolute voorwaarde om in het klimaatbeleid meer vooruitgang te kunnen boeken en om beleidsinstrumenten goed te laten functioneren. De kernboodschap is evenwel dat de communicatie op een *andere leest* moet worden geschoeid. Sensibiliseren van de bevolking, bedrijven en andere actoren is nodig, niet alleen via massamedia maar vooral via *informatie op maat verspreid via de netwerken* waarin die actoren zich bevinden (bijvoorbeeld milieuzorg op kantoor, scholen, tussenpersonen zoals architecten en leveranciers, federaties, vakbonden, ngo's ...).
3. Meer samenwerking met andere bevoegdheidsdomeinen en andere beleidsniveaus is essentieel

Klimaatbeleid is geen zaak van de minister van Leefmilieu of Energie alléén. Als we echte doorbraken willen realiseren, is **samenwerking** met andere bevoegdheidsdomeinen én andere beleidsniveaus essentieel. Daar zitten eveneens nog veel ongebruikte mogelijkheden voor het klimaatbeleid. Dat zulke maatregelen in de context van de klimaatconferentie in veel gevallen zijn voorgesteld vanuit die andere bevoegdheidsdomeinen, en niet alleen vanuit Leefmilieu of Energie, wijst op de grote opportuniteit om hier echt vooruitgang te boeken. Maar meer en betere samenwerking kan niet alleen bottom-up worden gerealiseerd. Het blijft een enorme bestuurlijke en politieke uitdaging. Het vergt een *versterking* van de horizontale en verticale coördinatiemechanismen en van de coördinatiestructuren binnen de Vlaamse

verticale coördinatiemechanismen en van de coördinatiestructuren binnen de Vlaamse overheid in het algemeen en binnen het klimaatbeleid in het bijzonder.

4. Prijsmaatregelen en 'slimme financiering' verdienen meer aandacht
Prijsmaatregelen en 'slimme **financiering**' zijn belangrijke klimaatinstrumenten. Op langere termijn zouden de milieueffecten (van productie, transport) van alle energiedragers geïnternaliseerd moeten worden in de marktprijs van goederen en diensten. Op kortere termijn is er behoefte aan een stabiele financiering van het klimaatbeleid. Essentieel is, dat de financiering over een voldoende lange periode (over de legislaturen heen) gegarandeerd wordt. Hierbij moet onder andere nagegaan worden wat hierin de rol van economische instrumenten kan zijn. Daarnaast moet werk worden gemaakt van nieuwe financiële steunmechanismen voor de doelgroepen. Voorbeelden zijn: hoge, al dan niet tijdelijke energieprijzen, verrekening van energieprijzen aan de kassa, derdepartijfinanciering, enzovoort. Tot slot is ook van belang dat de bestaande economische instrumenten, ook die in andere beleidsdomeinen dan milieu en energie, gescreend worden op hun klimaat- en milieuvriendelijkheid, met respect voor eerder gemaakte afspraken (bijvoorbeeld in het kader van het benchmarkingconvenant). Bij die screening moeten vooral het subsidiebeleid en de vrijstelling van heffingen en taksen aandacht krijgen.
5. Geïntegreerd beleid is nodig voor de ontwikkeling en promotie van hernieuwbare energiebronnen
 Er is duidelijk behoefte nood aan een **geïntegreerd beleid** voor de ontwikkeling en promotie van **hernieuwbare energiebronnen**. Er rest immers nog een belangrijk technisch potentieel binnen Vlaanderen. Dat potentieel kan alleen ten volle worden benut door een geïntegreerde aanpak. Dat geïntegreerd beleid zou rekening moeten houden met de bevoorradingszekerheid op het vlak van energie, met het recht op betaalbare energie voor iedereen en met de impact op de economie. Door een betere afstemming van beleidsmaatregelen, meer coherentie op het vlak van milieu en ruimtelijke ordening, samenwerking tussen verschillende overheden, een stabiel regelgevend kader, ontstaan schaalvoordelen en leereffecten, en kunnen kosten worden beheerst en op termijn gedrukt. Ook stijgende prijzen van de fossiele brandstoffen zullen ervoor zorgen dat het economisch potentieel van hernieuwbare energie in de toekomst vergroot. Het geïntegreerd beleid kan verder bouwen op het recente actieplan "groene stroom" van de Vlaamse Regering.
6. Een sterkere wisselwerking met het innovatiebeleid is nodig
 De link met het **innovatiebeleid** is van groot belang. De bijdrage van het Vlaamse innovatiebeleid aan de realisatie van de klimaatdoelstellingen moet gebeuren via twee sporen: enerzijds via korte- en middellangetermijnactiviteiten die gericht zijn op energie-efficiëntie, rationeel energiegebruik, hernieuwbare energietechnologieën en verbetering van de klassieke energieproductie; anderzijds via middellange- en langetermijninspanningen voor de ontwikkeling van nieuwe energievectoren en voor de verhoging van de energie-efficiëntie. De organisaties ondersteunen daarom het voorstel voor de opmaak van een "*strategische onderzoeksnota energietechnologieën voor Vlaanderen*". Hierin moet Vlaanderen vanuit het innovatiebeleid kiezen voor 'doorbraaktechnologieën', rekening houdend met de klimaat- en energiedoelstellingen op lange termijn, maar ook met omgevingsfactoren, zoals aanwezige kritische massa vanuit onderzoekspunt, de absorptiecapaciteit van de industrie en de internationale context. Het opstellen van die strategische onderzoeksnota vergt een beleidsoverschrijdende aanpak en nauw overleg met het 'veld' (industrie, markt en maatschappij). Het klimaatbeleid van zijn kant moet de vele niet-technologische belemmeringen aanpakken voor de marktintroductie van hernieuwbare energietechnologieën die binnen afzienbare tijd (waarschijnlijk) rendabel zullen zijn. Om die wisselwerking tussen het energie- en klimaatbeleid en het innovatiebeleid te bevorderen, zou de oprichting van een '*Energietechnologieplatform*', met een focus op duurzame energiesystemen voor Vlaanderen, overwogen kunnen worden. Dat technologieplatform moet een beleidsdomeinoverschrijdend initiatief zijn met een bijdrage vanuit alle betrokken administraties en gesteund worden door de voltallige Vlaamse Regering.
7. De overheid moet zijn voorbeeldrol opnemen
 De **overheid** heeft een zeer belangrijke **voorbeeldrol**. Overheidsaankopen, typebestekken, het voertuigenpark zijn enkele domeinen waar de overheid die voorbeeldfunctie kan waarmaken. Andere voorbeelden zijn: strenge EPB-eisen voor eigen gebouwen of door de overheid gesubsidieerde gebouwen, een percentage innoverende gebouwen (laagenergie, passief) in bestand voor sociale huisvesting, eigen huisvesting Vlaamse overheidsdiensten, onderwijsgebouwen, publieke zwembaden, verzorgingsinstellingen, werken met bouwteam en bouwcoördinator voor grote projecten, kiezen voor erkende en gecertificeerde aannemers, enzovoort. De overheid, zowel de Vlaamse als de lokale, zou hiervan een prioriteit moeten

- maken.
8. Lokale besturen moeten een actief beleid voeren
 Veel projecten (zowel grote als kleinschalige) krijgen pas een kans tot slagen als de **lokale besturen** actief meewerken aan de realisatie. Ze moeten een actief beleid voeren inzake energiebesparing en hernieuwbare energie en spelen een belangrijke rol bij de informatieverstrekking.
 9. Bestuurlijke maatregelen zijn onmisbaar
 Een Vlaams klimaatbeleidsplan kan niet volstaan met een reeks concrete reductiemaatregelen. Parallel moet het klimaatbeleid ook aandacht schenken aan **bestuurlijke maatregelen** ('governance'). Voor de maatregelen inzake beter bestuur die beter binnen een ander beleidskader kunnen worden uitgewerkt, moet het klimaatbeleidsplan de noodzakelijke 'hyperlinks' bevatten. Binnen het klimaatbeleid zijn alvast prioritair: (1) het verbeteren van de kwaliteit en de rechtszekerheid van het beleid door het toepassen van de principes van een goed regelgevingsproces (onder andere RIA) op alle klimaatmaatregelen, (2) het verzekeren van de transparantie en van de inspraakmogelijkheden over het klimaatbeleid, (3) het opdoen van ervaring met nieuwe instrumenten voor beleidsontwikkeling (toekomstverkenningen, ex ante evaluatie, (nieuwe) participatietechnieken en -procedures ...) en (4) het versterken van de coördinatiemechanismen voor het klimaatbeleid met het oog op meer afstemming en een doorgedreven integratie van de klimaatdoelstellingen in alle beleidsdomeinen van de overheid.
 10. De overheid moet mee investeren in netwerken
 Tot slot benadrukken de organisaties de rol van de overheid als '*change agent*'. Uit de werkgroepverslagen klinkt duidelijk de vraag naar investeren in samenwerking met allerhande actoren en in nauwere contacten tussen overheden en talrijke maatschappelijke actoren, via **netwerken** gericht op kennisopbouw, kennisverspreiding en dialoog. De werkgroepverslagen bevatten talrijke voorbeelden en suggesties waarop kan worden voortgewerkt.
 11. In aanvulling op binnenlandse maatregelen zullen flexibiliteitsmechanismen nodig zijn
 De voorgaande tien algemene aanbevelingen vormen volgens de maatschappelijke organisaties een goede vertrekbasis om op korte termijn, en als aanvulling op de al genomen en geplande maatregelen, de geschatte **beleidskloof** voor de periode 2008-2012 van 23,93 Mton CO₂-eq. te verkleinen. Maar de extra maatregelen uit de klimaatconferentie zullen niet volstaan om die beleidskloof helemaal op te vullen. Om de beleidskloof te dichten, zal in aanvulling op de binnenlandse maatregelen de inzet van flexibiliteitsmechanismen nodig zijn. Het Vlaamse klimaatbeleid moet alvast het *algemeen principe* nastreven dat alle in Vlaanderen *beschikbare* reductiemaatregelen die goedkoper zijn dan het gebruik van flexibiliteitsmechanismen gerealiseerd worden, zodat de inzet van flexibiliteitsmechanismen tot het noodzakelijke kan worden beperkt.
 Daarvoor is een beleidsplan vereist
 Voor die inzet van **flexibiliteitsmechanismen** is een rollend beleidsplan vereist dat de strategische keuzes vastlegt. Het moet ingaan op zaken zoals de wijze waarop de overheid kredieten zal aankopen én financieren, de vormgeving van het reglementaire kader en de processen voor de totstandkoming en uitwerking van het flexmex-beleid. Overleg daarover met de maatschappelijke actoren is essentieel. Meer afstemming, onderbouwing en samenwerking binnen België en binnen Europa zijn alvast nodig voor de aankoop van projectgebonden kredieten (gezamenlijke tenders), de vastlegging van de voorwaarden voor projectgebonden kredieten en de voorwaarden voor de inzet van flexmex door bedrijven. Tot slot is nader onderzoek en discussie over de mogelijkheden en de effecten van diverse financieringsmechanismen wenselijk.
 12. Het klimaatplan moet nu reeds een strategie met concrete acties bevatten om de post 2012 periode voor te bereiden
 Na 2012 zijn er volgens het IPCC nieuwe inspanningen vereist in het licht van een noodzakelijke mondiale langetermijnstrategie om de temperatuurstijging te beperken tot ongeveer 2°C boven de temperatuur van vóór de industrialisering. In het kader van de internationale onderhandelingen over het klimaatbeleid na 2012 moet Vlaanderen zich actief inzetten voor een mondiale strategie om die 2°C -doelstelling te halen. Om de effecten van de klimaatverandering en de risico's van extreme klimaatverschijnselen te beperken, en op internationaal vlak op een geloofwaardige wijze te kunnen onderhandelen, moet er ook op lokaal vlak, in Vlaanderen, een effectief klimaatbeleid gevoerd worden. Daarom moet het Vlaamse klimaatbeleidsplan uitgaan van duidelijke doelstellingen met het oog op de effectieve realisatie van het Kyoto-engagement. Het klimaatplan moet tegelijk al rekening houden met de nog vast te leggen doelstellingen op de middellange en lange termijn. Dat betekent dat het klimaatbeleidsplan 2006-2012 nu al een **strategie** met concrete acties moet bevatten om de

periode na 2012 voor te bereiden.

Daarbinnen staat een transitiebeleid voor duurzame energie-systemen centraal

In dat verband ondersteunen de organisaties de vraag naar een *'transitiebeleid duurzame energiesystemen 2050'*. De Vlaamse overheid moet inderdaad actief bijdragen aan een 'klimaat' dat leidt tot nieuwe technologische en maatschappelijke innovaties die tot aanzienlijke emissiereducties kunnen leiden. Het is immers noodzakelijk om op fundamentele wijze de huidige productie- en consumptiepatronen aan te pakken. Hiervoor is een aangepast instrumentarium nodig, met onder andere economische instrumenten, en een aangepaste beleidsontwikkeling, met een belangrijke plaats voortekomstverkenning, scenarioanalyse, visievorming, draagvlakontwikkeling enzovoort.

4.3. Thematische aanbevelingen

Energie

Onbenut potentieel	Vlaanderen heeft nog een onbenut potentieel inzake rationeel energiegebruik (REG) en inzake hernieuwbare energie. Voor beide sporen zullen onder andere de stijgende energieprijzen ervoor zorgen dat steeds meer maatregelen binnen afzienbare tijd rendabel worden. In deze spitsen we ons toe op het HE-beleid; hoe het REG-beleid de aanwending van dat potentieel kan stimuleren, komt verder in de beschrijving per doelgroep aan bod.
Stabieler en minder versnipperde subsidieregelingen	Het REG-beleid en het HE-beleid hebben alvast gemeen dat hun subsidieregelingen stabiel en minder versnipperd (zowel tijdsafhankelijk als gebiedsafhankelijk) moeten worden. Ook is voor beide sporen een actievere rol van de gemeenten cruciaal. Dat kan bijvoorbeeld gestimuleerd worden via de samenwerkingsovereenkomst met de gemeenten. Concreet spelen gemeenten een belangrijke rol in de coördinatie van de participatieprocessen, die leiden tot een grotere maatschappelijke aanvaardbaarheid van HE-projecten. Daarnaast hebben gemeenten een doorverwijs- en attenderingsfunctie inzake REG- en HE-beleid. Hiervoor kan een gemeentelijk energieloket zinvol zijn.
Actievere rol van gemeenten	
Meer aandacht voor groene warmte	Het HE-beleid moet zich vooral richten op de aanpak van de niet-technologische belemmeringen voor de ontwikkeling van hernieuwbare energietechnologieën. Het actieplan van de Vlaamse Regering voor het wegwerken van de juridische en praktische belemmeringen in het kader van de realisatie van de groene stroomdoelstellingen, is daarvoor een zinvolle aanzet. Maar in aanvulling op dat actieplan vragen de organisaties ten eerste meer aandacht voor groene warmte. Dat heeft immers een behoorlijk CO ₂ -reductiepotentieel. Zo lijkt een stabiele subsidieregeling voor toepassingen van groene warmte aangewezen.
Geïntegreerde programma's voor hernieuwbare energie	Ten tweede is er nood aan meer geïntegreerde programma's, waarin opleidingen, sectorconvenanten, communicatie, informatieverstrekking, sensibilisering, financiële participatie, kwaliteitsgarantie, productnormering, (tijdelijke) financiële steunmaatregelen enzovoort, hand in hand gaan. Door de betere afstemming, de schaalvoordelen en de leereffecten die geïntegreerde programma's genereren, kunnen de kosten op termijn gedrukt worden. Geïntegreerde programma's impliceren ook een intensere samenwerking tussen de beleidsdomeinen ruimtelijke ordening, energie, landbouw, leefmilieu, opleidingen en onderwijs. De maatschappelijke aanvaardbaarheid van hernieuwbare energie kan pas groeien als alle beleidsdomeinen, zowel op Vlaams als op federaal niveau, zich constructief en blijvend scharen achter één HE-beleid.
Verhogen kostenefficiëntie actieplan groene stroom	Ten derde moeten de maatregelen in het actieplan nog verder worden uitgewerkt, onderzocht op hun kostenefficiëntie en op hun impact voor de gebruikers getoetst worden. Specifiek inzake het groenestroomcertificatensysteem wordt wel al de vraag ondersteund naar een gedifferentieerd mechanisme om een oversubsidiëring van bepaalde installaties te vermijden. Aansluitend hierbij moeten de markten voor de verschillende biomassastromen bestudeerd worden en moet er samen met het afvalbeleid een duidelijke en geïntegreerde visie en beleid uitgewerkt worden over de productie en valorisatie van biomassa in Vlaanderen op korte en lange termijn. De organisaties zijn van oordeel dat de tarieven voor de onbalans voor groene stroom de objectief vastgestelde reële meerkosten moeten weerspiegelen en vragen naar

maatregelen om de reële onbalanskosten te verlagen. De procedures en processen voor informatieoverdracht tussen de spelers op de elektriciteitsmarkt⁹ moeten geëvalueerd worden zodat de informatieuitwisseling tussen de marktpartijen verbetert. In het bijzonder kan dit de risico's en de kosten voor kleinere producenten van onder andere groene stroom reduceren.

Gebouwen

Plan Energiezuinige gebouwen 2025	Gezien de trage vernieuwingsgraad van het woningenpark is een ambitieus langetermijnplan " <i>Energiezuinige gebouwen 2025</i> " nodig. Dat is een grootschalig energie-renovatieprogramma met doelstellingen en acties op korte termijn tegen een langetermijnachtergrond. Het betreft meer concreet een ambitieus plan voor energiezuinige gebouwen, met duidelijke doelen voor een beter binnenklimaat in gebouwen tegen 2012, het reduceren van de energiearmoede en een aanzet tot een langetermijnbeleid tot 2025. De klemtoon ligt op een standvastig en volgehouden beleid (legislatuuroverschrijdend), een hoog ambitieniveau, en een geïntegreerde en transparante aanpak, met medewerking van alle actoren in de bouw en de bewoners. Zo'n grootschalig energierenovatieprogramma voor de bestaande Vlaamse gebouwen vereist een planmatige aanpak en een coherente set van maatregelen om de energieverslindende gebouwen en slechte huisvestingen weg te werken. Hierbij wordt vooral gefocust op groepen die geen renovatie of verbouwingsplannen hebben en op de slechtste woningen van de sociaal zwakkere groepen. Voor elke doelgroep, van verhuurders tot honkvaste eigenaars-bewoners, moeten gepaste maatregelen uitgewerkt worden.
Meer doorzichtige, volgehouden en rechtszekere regelgeving	Op kortere termijn is een <i>doorzichtige, volgehouden en rechtszekere regelgeving inzake energie in gebouwen</i> noodzakelijk en moet een flankerend beleid worden uitgewerkt. De bestaande energieprestatieregelgeving (EPB-regelgeving) moet doorgezet en verbreed worden. Voorbeelden van die verbreding zijn de stapsgewijze aanscherping van het E-peil van de gebouwen en een verbod om gebouwen te verhuren die niet voldoen aan minimumprestatie. Bovendien moet de regelgeving voor energie in gebouwen ingebed worden in het Vlaamse woonkwaliteit-, huisvestings-, tewerkstellings-, armoede- en opleidingsbeleid (met onder andere meer aandacht voor opleiding van werknemers in de bouwsector). De Vlaamse Wooncode moet ter gelegenheid van de geplande update uitgebreid worden met EPB-eisen voor bestaande gebouwen. Een efficiënt toezichtstelsel moet de naleving van de energieprestatieregelgeving en de kwaliteit van de EPB-aangiften, audits en certificaten bewaken. De markt van energie auditeurs verdient actieve promotie, zodat expertise op het terrein wordt opgedaan.
Beter geïntegreerde en significantere energiepremies	<i>Geïntegreerde en significante energiepremies en nieuwe vormen van financiële instrumenten moeten de energieregelgeving in gebouwen ondersteunen.</i> De organisaties pleiten voor een verhoogde premie voor de uitvoering van de meest rendabele maatregelen die zijn opgenomen als advies bij het energiecertificaat. Ook de promotie van derdepartijfinanciering en 'commissioning' aan scholen, overheden, kantoren en de sociale verhuursector zijn van belang. Een ander vernieuwend idee uit de werkgroep gebouwen is het vermarkten van een overheidsfonds met het oog op de realisatie van de meest kostenefficiënte energiebesparende maatregelen in eigen land. Met dat fonds kan bijvoorbeeld de bankwereld kleine maar doorgedreven nisolatiewerkzaamheden financieren of investeren in een initiatief gericht op de creatie van jobs in de energiebesparingsmarkt.
Nieuwe financiële instrumenten	
Betere vormgeving bestaande openbare dienstverplichtingen	Een belangrijk instrument voor gebouwen zijn de <i>bestaande openbare dienstverplichtingen</i> . Die moeten evenwel beter vormgegeven worden. In plaats van te werken met jaarlijks wijzigende actieplannen, stellen we voor meerjarenplannen op te stellen. Hierin moet de nadruk liggen op beter voorspelbare en volgehouden energiepremies, actie- en middelverbintenissen en betere communicatie.
Andere communicatiestrategie	Een nieuwe <i>communicatiecultuur</i> voor het energiegebruikgedrag moet leiden tot duidelijke en eenvormige boodschappen. Dat vereist verhoogde interactie tussen bouwpartners, architecten, energiedeskundigen en de overheid. Als voorbeeld voor een alternatieve aanpak via bouwpartners kunnen doe-het-zelf zaken aangemoedigd worden om energiebesparende investeringen extra te promoten en hiervoor dienstverlening aan te bieden. Belangrijk is tevens

⁹ Zie terzake de nota van de Vlaamse regering over het actieplan groene stroom (VR/2005/0807/DOC.543).

de voorbeeldrol van de overheid inzake publieke gebouwen. Tot slot moet de burger het energiegebruik van zijn woning kunnen vergelijken ten opzichte van referentiewaarden voor een soortgelijke woning.

Ontwikkeling en ondersteuning van netwerken

Het voorgaande houdt in dat een globale korte en middellangetermijnstrategie wenselijk is voor de ontwikkeling en ondersteuning van *netwerken* in de bouwsector. De overheid moet daarom actief mee helpen om verstandhoudingsnetwerken op te bouwen tussen de overheid en bouwsector (inclusief de werknemers), tussen delen van de bouwsector, tussen architect en de bouwheer, tussen grote opdrachthouders en een 'bouwteam', tussen leveranciers en consumenten enz. (zie hierboven: de overheid als 'change agent'). Een onderdeel daarvan is het oprichten en stimuleren van innovatieve samenwerkingsverbanden. Daarin werken actoren uit de bouwsector samen met de overheid om nieuwe technologieën te introduceren en energiebesparing te realiseren bij welomschreven doelgroepen. De middelen uit het eerder vermelde overheidsfonds zouden kunnen worden ingezet om via gerichte premies de doelstellingen van de samenwerkingsverbanden te helpen realiseren.

Mobiliteit

Globale visie nodig

Op het vlak van mobiliteit is een globale visie noodzakelijk. Duurzame mobiliteit doorloopt de volgende hiërarchie: locatiekeuze, rationeel verplaatsingsgedrag, duurzaam verplaatsingsmiddel, milieuvriendelijk rijgedrag.

Locatiekeuze en rationeel verplaatsingsgedrag

Bij de locatiekeuze en het rationele verplaatsingsgedrag gaat de prioriteit naar het woon-werkverkeer en hieraan gekoppeld het ontwikkelen van tram- en snelbusprojecten in stedelijk gebied. Via een doordacht locatiebeleid (overheid en privésector) kan de verplaatsingsbehoefte naar perifere gebieden beperkt worden. De huidige focus van het concept 'basismobiliteit' op de woonplaats kan verbreed worden met aandacht voor de werkplaats. Centraal daarbij staat een betere bediening via het openbaar vervoer van de bedrijventerreinen. Bij projecten die resulteren uit duurzame bedrijfsvervoerplanning is er best een engagement van zowel de vraag- als de aanbodzijde. In die zin moeten afspraken tussen bedrijfsleven, werknemersorganisaties en aanbieders van duurzaam vervoer worden nagestreefd (die kunnen uitmonden in cofinanciering van projecten inzake duurzaam woonwerkverkeer). De 'vertramming' (elektrische tractie) van het openbaar vervoer van en naar grootstedelijke gebieden moet ondersteund worden.¹⁰ Als er onvoldoende mogelijkheden zijn of het draagvlak te klein is voor 'vertramming', moeten maatregelen voor doorstroming genomen worden.

Openbaar vervoer

Het openbaar vervoer kan ten opzichte van de privéauto alleen concurrentieel zijn als er een voldoende hoog verplaatsingscomfort wordt geboden. Dat vertaalt zich in voldoende capaciteit, die op haar beurt te maken heeft met een adequate combinatie van frequentie en aangeboden plaatsen. Inzake prijszetting kunnen pushmaatregelen (variabilisering van de kosten van het autogebruik) meer effect ressorteren dan pullmaatregelen (goedkoper maken van het openbaar vervoer). Verdere inspanningen kunnen worden geleverd om de reistijd en het comfort voor betaling en beschikbaarheid van vervoerbewijzen in het openbaar vervoer te verbeteren.

Stimulering van fietsgebruik

Via het stimuleren van het woon-werkverkeer per fiets kunnen een aantal *quick wins* inzake klimaatdoelstellingen worden gerealiseerd. Een versnelde realisatie van de provinciale bovenlokale functionele netwerken is noodzakelijk, via een volgehouden gewestelijke investeringsinspanning, aanleg van fietscorridors op hoofdroutes, oprichting van een Fietsfonds om de investeringen te bundelen van de verschillende overheidsniveaus (gewest, provincies en gemeenten). Het fietsgebruik kan verder gestimuleerd worden door maatregelen op het vlak van sensibilisatie en educatie, en via regelgeving.

Milieuvriendelijk rijgedrag

Op het vlak van milieuvriendelijk rijgedrag moet een uniforme benadering gepromoot worden en moet de synergie met infrastructuurmaatregelen vergroten. Milieuvriendelijke rijgedrag zou geïntegreerd moeten worden in het rijexamen en opleidingscentra en in het secundair onderwijs (via aangepast lesmateriaal). Ook kan milieuvriendelijk rijgedrag gepromoot worden

¹⁰ Bij voldoende dichte verplaatsingsstromen moet naast de budgettaire kost het verschil in klimaat- en milieuprestaties zeker mee in rekening worden gebracht.

via automatisering van het voertuig (bijvoorbeeld toerentalbegrenzers, intelligente snelheidssystemen (ISA), enzovoort). Gebruik van telematica (bijvoorbeeld variabele snelheidsaanduiding) kan 'stop and go' verkeer en congestie vermijden en zo het brandstofverbruik verminderen.

Goederenvervoer	Aansluitend bij de hierboven vermelde globale visie vanuit het klimaatbeleid op mobiliteit bestaan er ook <i>specifiek voor het vervoer van goederen</i> mogelijkheden om bij te dragen aan het klimaatbeleid. Dat kan op drie terreinen: (1) het verbeteren van de vervoersefficiëntie (minder kilometers en minder kilometers in congestiesituaties); (2) het realiseren van de modale verschuiving naar de binnenvaart of het spoor en (3) het verminderen van de voertuigemissies.
Verbetering van de vervoersefficiëntie	Voor het verbeteren van de vervoersefficiëntie kan meer gebruik gemaakt worden van telematica om leegritten te vermijden, afspraken tussen transporteurs te maken voor bepaalde trajecten en ladingen te groeperen. De organisaties ondersteunen tevens het voorstel om te onderzoeken hoe de lage beladingsgraad van het vervoer in eigen beheer kan worden verhoogd. Uit studies blijkt immers dat momenteel de beladingsgraad van bedrijven die vervoer in eigen beheer doen 45% bedraagt, terwijl de beladingsgraad van het vervoer door derden op 75% ligt. Om de vervoersefficiëntie te verbeteren zijn er verder ook enkele zeer controversiële voorstellen geformuleerd. Specifiek betreft het de suggestie van een uitbreiding van de laad- en lostijden, van een uitbreiding van de capaciteit van de voertuigen op bepaalde trajecten (bijvoorbeeld langere en zwaardere vrachtwagens in havengebied) en van een benchmarkingconvenant voor de vervoersector.
Modale verschuiving	Om de modale verschuiving naar de binnenvaart of het spoor te stimuleren, kan worden gedacht aan een onafhankelijk en modusneutraal aanspreekpunt waar de actoren in de transportsector terecht kunnen voor informatie en ondersteuning bij de keuze van hun transportmodus. Een ander voorstel is het opzetten en stimuleren van shuttlediensten voor trailers en maatregelen om de groei van het containertransport via binnenwateren te vrijwaren.
Verminderen voertuigemissies	Voor het verminderen van de voertuigemissies bij het goederenvervoer kan grotendeels worden verwezen naar de hoger vermelde maatregelen inzake milieuvriendelijk rijgedrag.

Landbouw

Promotie energiebesparende steunmaatregelen	In de glastuinbouw en bij alle andere land- en tuinbouwers dienen de (bestaande) energiebesparende steunmaatregelen sterker gepromoot te worden. Ook de overschakeling naar schonere energiebronnen (aardgas en hernieuwbare energie, met waar mogelijk prioriteit voor hernieuwbare energie) verdient de nodige promotie. Warmtekrachtkoppeling in de glastuinbouw zou verder gestimuleerd moeten worden via het afstemmen van de verschillende steunmaatregelen zoals VLIF-steun, ecologiesteun, investeringsaftrek en exploitatiesteun. Een kenniscentrum energietechnologie kan de kennis bij de land- en tuinbouwer over bestaande energiebesparende maatregelen verhogen. Daarnaast kan zo'n kenniscentrum als taak hebben het onderzoek en de ontwikkeling van nieuwe technologieën te coördineren en de implementatie ervan te faciliteren. Onderzoek, ondersteuning en draagvlakverbreding is noodzakelijk voor de promotie van duurzame bio-energieproducten.
Kenniscentrum energietechnologie	
Schaaleffecten door clustering van bedrijven	Daarnaast kunnen er belangrijke schaafeffecten gecreëerd worden door clustering van bedrijven. Dat kan enerzijds door gemeenschappelijke investeringen te stimuleren in bestaande concentraties van glastuinbouwbedrijven en anderzijds door de ontwikkeling van nieuwe bedrijfzones. Als bijvoorbeeld glastuinbouwbedrijven en varkensbedrijven met bijbehorende mestverwerking in elkaars buurt huizen, is er een mogelijkheid om de restwarmte en eventueel de rookgassen (CO ₂) uit de mestvergisting te recupereren voor verwarming en CO ₂ -bemesting in de serres.
Koolstofopslag in de bodem	Tot slot is er verder onderzoek nodig naar de problematiek en de gevolgen in Vlaanderen van koolstofopslag in de bodem.

Bedrijven

Benchmarking-convenant	Binnen de werkgroep bedrijven zijn er enkele problemen gesignaleerd waarover er ook binnen de klimaatconferentie geen overeenstemming werd gevonden. Een eerste betreft de vraag, voor bedrijven die onder de benchmarkingconvenant vallen, naar meer transparantie over het volledige emissiereductiepotentieel in die sector en naar bedrijfsinterne transparantie over de bedrijfsenergieplannen en -studies. Een tweede betreft de vraag naar de manier waarop de benchmarkingbedrijven opgenomen zullen worden in het tweede allocatieplan van het systeem van verhandelbare emissierechten, gelet op de verschillende timing van de beide instrumenten. Een derde betreft de vraag om de energieplannen te herzien in het licht van de stijgende energieprijzen.
Allocatieplan emissierechten	Volgens de organisaties is verder de manier waarop de emissierechten aan de energiesector zullen worden toegewezen van cruciaal belang. Zij vragen tevens een betere informatieoverdracht en publieksconsultatie naar aanleiding van de opmaak van het tweede toewijzingsplan CO ₂ -emissierechten.
Informatieverspreiding en communicatie richting KMO's	Een andere prioriteit is de verbetering van de algemene informatieverspreiding en communicatie aan de KMO's. Hier is er behoefte aan gerichte en direct bruikbare informatie die wordt verspreid via de netwerken waarin KMO's zich bevinden (werken via intermediairen). Er kan gezocht worden naar een uniforme aanpak van processen die in zeer veel verschillende sectoren voorkomen, bijvoorbeeld rond motoren (voor aandrijving van pompen, ventilatoren, aggregaten of compressoren), perslucht; verwarming van hallen, koeling, isolatie, enzovoort. Het is wenselijk dat er een integratie en coördinatie gebeurt van de geïsoleerde, kleine en al te verschillende steunprogramma's die uitgaan van verschillende overheden (en netbeheerders).
Levenscyclusdenken	Via levenscyclusdenken moeten energieaspecten zo vroeg mogelijk meegenomen worden bij de ontwikkeling van producten. Producenten sensibiliseren en informeren dat ze rekening moeten houden met het energiegebruik van de producten, is een mogelijkheid. Ook het sensibiliseren van het publiek is nuttig, bijvoorbeeld via milieuzorg op het bedrijf, via scholen, via tussenpersonen zoals architecten en leveranciers. Het levenscyclusdenken kan ook de basis vormen voor de formulering van vernieuwde energieprestatielabels en van minimumeisen voor bepaalde producten. Belangrijk hierbij is tevens de voorbeeldfunctie van de overheid en de noodzakelijke aandacht voor maatschappelijk kwetsbare groepen.
Opvolging en communicatie Europese Kaderprogramma's Innovatie	Tot slot vragen de organisaties een betere opvolging en communicatie over de Europese Kaderprogramma's voor Innovatie met het oog op de versterking van de Vlaamse deelname. Dat geldt eveneens voor de informatiedoorstroming en kennisdiffusie rond energie-innovatie. Ondanks het uitgebreide aanbod aan innovatieve energietechnologieën, de vele ideeën en een ruim pakket aan financieringsinstrumenten, blijkt deze informatie te weinig de juiste doelgroepen te bereiken. Essentieel hierbij is een verbetering van de netwerking. Er moet worden gestreefd naar de uitbouw van een breed netwerk binnen Vlaanderen, dat een natuurlijke voedingsbodem creëert voor innovatief denken rond en toepassen van energie-efficiëntere systemen en processen en voor het ontwikkelen en introduceren van duurzamer technologieën (zie de strategische aanbevelingen).

5. Wat met het vervolg van de klimaatconferentie?

5. 1. De klimaatconferentie als proces

De klimaatconferentie heeft geleid tot een brede, creatieve dialoog over het Vlaamse klimaatbeleid. *Het is belangrijk dat dit proces voortgezet wordt.* In de eerste plaats vanwege de resultaten op verschillende vlakken die deze innovatieve en participatieve vorm van beleidsontwikkeling heeft opgeleverd (zie hoofdstuk 2). Bovendien is er rond vele thema's een nieuwe dynamiek ontstaan en zijn netwerken gecreëerd. De meeste werkgroepen hebben in hun eindverslag gevraagd om de activiteiten rond sommige onderwerpen voort te kunnen zetten. Enerzijds was er immers grote belangstelling voor de activiteiten van de werkgroepen, maar anderzijds moesten die in een zeer korte periode georganiseerd worden, bovendien in traditioneel moeilijke weken om mensen bij elkaar te krijgen (verlofperiode plus de meestal zeer drukke maanden juni en september). Daardoor konden vaak niet alle thema's aan bod komen en is er meer tijd nodig om sommige thema's grondiger uit te werken. Hiermee is het duidelijk dat het volledige potentieel van wat een initiatief zoals de klimaatconferentie kan betekenen, nog niet volledig kon worden benut.

Het is evenwel van groot belang dat dit eerste ijkpunt ook ten volle wordt benut om te leren uit de voorbije ervaringen en bij te sturen. Het voorbije proces was immers niet ideaal. Dat betekent dat in het verdere traject een aantal aandachtspunten en principes beter moeten worden bewaakt. [Kader 6](#) bevat daarom een overzicht van de pluspunten en verbeterpunten van de klimaatconferentie als proces zoals de organisaties die zien. De organisaties vragen dat die analyse wordt aangevuld met een bevraging van alle deelnemers aan de klimaatconferentie, met inbegrip van de vele ambtenaren die participeerden, zodat een beter zicht ontstaat op de belangrijkste verbeterpunten.

Als aanvulling op de analyse in kader 6, willen de organisaties alvast de volgende aandachtspunten in het bijzonder benadrukken:

- De constructieve samenwerking en dialoog tussen het middenveld (maatschappelijke organisaties, adviesraden, wetenschappers, specialisten, enzovoort) en de overheid rond het klimaatbeleid moet behouden worden en kwalitatief verder worden uitgebouwd. Kwantitatief is er een limiet bereikt. Het tempo waartegen de voorbije weken werd gewerkt en het grote aantal werkgroepen die in een zelfde periode zijn samen gekomen, is niet haalbaar voor het natraject.
- Het voortzetten van de dynamiek van de klimaatconferentie betekent niet dat de conferentie of de werkgroepen moeten uitgroeien tot permanente nieuwe overlegfora. Onder de noemer van de klimaatconferentie kunnen specifieke activiteiten georganiseerd worden, afhankelijk van de vraag of behoefte. Op die manier wordt er ook in de komende maanden de noodzakelijke ruimte gelaten voor de netwerkfunctie die de klimaatconferentie heeft, onder andere inzake gebouwen, innovatiebeleid, flexmex, post 2012 en beter bestuur ('governance').
- De klimaatconferentie en de activiteiten van de werkgroepen moeten goed afgestemd zijn met al bestaande maatschappelijke overlegstructuren zoals de adviesraden en het doelgroepenbeleid van de leefmilieuadministratie. Op die manier kunnen we dubbel werk vermijden en een realistische tijdsbesteding voor de betrokken actoren bewaken.
- Het succes van de klimaatconferentie kan alleen bestendig worden als er tegenover het engagement van de maatschappelijke organisaties ook het engagement van de overheid staat. Dat is voor heel wat thema's noodzakelijk om tot een constructieve dialoog te komen en veronderstelt een grote openheid en bereidheid van alle partijen om over belangrijke beleidskeuzes met elkaar in debat te gaan.
- Het voorgaande impliceert dat er behoefte blijft aan een duidelijke finaliteit, een gedragen agenda, een realistische timing en een goede coördinatie van de werkzaamheden voor het vervolgtraject. Dat kan het best gerealiseerd worden in onderling overleg tussen vertegenwoordigers van de overheid, de maatschappelijke organisaties en de adviesraden.

Kader 6: Overzicht van pluspunten en verbeterpunten

Succesfactor ¹¹	Pluspunt	Aandachtspunt voor het vervolgtraject
een politiek en maatschappelijk mandaat en duidelijke finaliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Initiatief Vlaamse minister bevoegd voor Leefmilieu en Energie op advies SERV, bevestigd door Vlaamse Regering op 4/2/2005 ▪ Intentieverklaring ondertekend door dezelfde minister, Vlaamse sociale partners, milieu- en natuurverenigingen, verenigingen van lokale besturen op 6/6/2005 ▪ Koppeling van de Klimaatconferentie aan klimaatbeleidsplan 2006-2012. 	<p>Een duidelijke finaliteit voor het vervolgtraject klimaatconferentie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Betrokkenheid van de hele Vlaamse Regering ▪ Betrokkenheid maatschappelijke organisaties ▪ Koppeling met voortgangsrapportages van het klimaatbeleidsplan en de tussentijdse briefings aan de Vlaamse regering
Duidelijke en gedragen agenda	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vastlegging thema's eerste fase van de Klimaatconferentie op startmoment 6/6/2005 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Duidelijke en gedragen agenda voor het vervolg van de Klimaatconferentie, met minder werkgroepvergaderingen ▪ Goede prioriteitenbepaling
Goede structuren en duidelijke regels	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leiding Klimaatconferentie bij multistakeholderorgaan (stuurgroep), bestaande uit vertegenwoordigers van de ondertekenaars van de intentieverklaring, ambtelijke taskforce klimaatbeleid en secretariaten van SERV en MiNa-Raad ▪ Secretariaat Klimaatconferentie bij ambtelijke taskforce klimaatbeleid ▪ Spelregels en richtlijnen voor de werkgroepen, vastgelegd door de stuurgroep 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Relatie met lopende beleidsprocessen ▪ Relatie met bestaande overlegfora (SERV, MiNa-Raad ...) en andere overlegprocessen (bv. wegenvignet, basismobiliteit, emissiehandel, VSDO ...) ▪ Betere planning, coördinatie en spreiding in de tijd van de werkzaamheden ▪ Duidelijke procedures ▪ Communicatie van de spelregels naar alle deelnemers
Persoonlijke inzet en betrokkenheid	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Grote inzet en persoonlijke motivatie voorzitters en trekkers werkgroepen ▪ Constructieve houding en actieve inzet deelnemers 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Behoud van het engagement, o.a. door de resultaten serieus te nemen
Benutten van alle relevante bestaande informatie, kennis en vaardigheden	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Basisnota met achtergrondinformatie over klimaatverandering en klimaatbeleid ▪ Discussienota's per thema over huidige beleid, knelpunten en mogelijke oplossingen ▪ Virtuele klimaatbibliotheek van relevante onderzoeksrapporten op de website Klimaatconferentie ▪ Inventarisatie van relevante personen en actoren voor deelname aan de werkgroepvergaderingen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Meer openheid om relevante informatie vrij te geven. ▪ Betere inventarisatie en benutting van relevante onderzoeksrapporten, kennis en vaardigheden (personen, instanties) ▪ Inventarisatie van ontbrekende informatie, kennis en vaardigheden en opvullen van lacunes (KBA, LT-scenario's ...)
Open dialoog	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ruime belangstelling op startmoment Klimaatconferentie ▪ Open werkgroepen rond de geselecteerde thema's ▪ Transparantie door aankondiging en rapportering over de werkzaamheden op de website Klimaatconferentie ▪ Open, creatief debat in de werkgroepen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Meer tijd voor interactieproces (informatie, debat, terugkoppeling, informatie ...) ▪ Sterkere betrokkenheid van actoren uit de politieke wereld (parlement, politieke partijen ...), wetenschappers, kennisinstellingen en sommige beleidsdomeinen (ruimtelijke ordening, woonbeleid ...). ▪ Meer bewegingsruimte voor sommige overheidsdiensten om met open vizier in dialoog te treden ▪ Geen taboes ▪ Versterking kwaliteit interacties en creativiteit
Continue monitoring, evaluatie en bijsturing (dynamiek)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Huidige ijkpunt als evaluatiemoment ▪ Dynamiek via stuurgroep en via koppeling aan klimaatbeleidsplan en nadien aan tweejaarlijkse voortgangsrapporten 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Feedback resultaten van de Klimaatconferentie aan deelnemers ▪ Gebruik van huidige evaluatiemoment om bij te leren en bij te sturen
Goede externe communicatie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Website Klimaatconferentie (alle informatie, vorderingen en eindverslagen publiek beschikbaar) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 'Upgrading' website Klimaatconferentie ▪ Berichtgeving pers (heeft algemeen weinig aandacht of begrip voor de Klimaatconferentie als interactie- en leerproces) ▪ Draagvlak bevolking

¹¹ Op basis van OECD (2001), "DAC Guidelines: Strategies for Sustainable Development". Zie tevens klimaatconferentie: basisnota strategie, 6/6/2005.

5.2. Concrete thema's voor het vervolgtraject

Op basis van de verslagen van de verschillende werkgroepen, formuleren de organisaties tot slot hun prioriteiten voor het vervolgtraject van de klimaatconferentie. Die zijn:

1. Overleg over het plan 'energiezuinige gebouwen 2025', met op korte termijn overleg over het stappenplan energieprestatie-eisen en de uitwerking van de EPB-regelgeving;
2. Overleg over de verdere operationalisering van de rijpe voorstellen inzake mobiliteit (bijvoorbeeld openbaar vervoer, modal shift, enz.);
3. Overleg over de uitwerking van een lange termijnvisie en van lange termijndoelstellingen inzake energiebeleid (de studie energiescenario's 2020) en over de uitwerking van een actief lokaal beleid ter promotie van rationeel energiegebruik en hernieuwbare energietechnologieën;
4. Overleg over de op te stellen strategische onderzoeksnota voor energietechnologisch onderzoek in Vlaanderen;
5. Overleg over de ontwikkeling van een beleidskader inzake flexibiliteitsmechanismen;
6. Overleg over het post 2012-beleid, en met name over het opstellen van toekomstscenario's, over de standpunten die tijdens internationale onderhandelingen (EU, VN,...) rond het post-2012 klimaatbeleid worden ingenomen, over de mogelijkheden en beperkingen van een (bedrijfseconomische) sectorale aanpak om mondiale klimaatdoelstellingen vast te leggen, over het gebruik van handelsmaatregelen om oneerlijke klimaatconcurrentie uit te schakelen, en over koolstofputten, adaptatie en lucht- en scheepvaartemissies.

De organisaties benadrukken evenwel dat er onder de noemer van de klimaatconferentie ook andere activiteiten georganiseerd moeten kunnen worden, zoals gesuggereerd in de werkgroepverslagen, in functie van de vraag of behoefte.